

ЗМ 4. Практичне заняття 6

ТЕМА. ОРФОЕПІЯ

1. Підготуватися до співбесіди за такими теоретичними запитаннями:

1. Що таке орфоепія?
2. Як визначають предмет орфоепії?
3. Яку вимову вважають літературною?
4. Що впливає на вимову голосних в українській мові?
5. Які голосні української мови вимовляються завжди чітко і виразно?
6. Яка найвизначніша риса українського вокалізму?
7. На вимову яких приголосних треба звертати особливу увагу?
8. Які є особливості вимови слів іншомовного походження?
9. Що таке евфонічність ?
10. Які є засоби милозвучності в українській мові?
11. Сформулюйте 2 основні закони милозвучності, що діють в нашій мові.
12. Що таке фоностилістика?
13. Як впливає наголос на вимову?
14. Які причини відхилень від орфоепічних норм?
15. Де фіксується літературна вимова?

II. Виконати завдання:

1. Установіть, на основі якої вимовної ознаки слова об'єднані в групи.

- 1) агукати, глина, таволов, егоїст, ангіна, телгіт, Глазго
- 2) іноді, іней, солов'їний, ініший, іржа, Ананьїн
- 3) айсберг, пушбол, вокзал, гексаметр, риксдаг, з шоколадом
- 4) шарж, гриб, грудка, парад, прогноз, низка, ксьондз
- 5) оренда, отаман, олово, колошматити, корона, голосувати
- 6) повір, тюрма, Харків, календар, удармо, панцир, тягар
- 7) щоки, діяч, викладач, скочити, розщедритися, черевички, журі
- 8) авангард, кредит, Гдиня, Щецин, омбудсмен, джип, скетч.

2. Виберіть із дужок правильний фонетичний варіант слова, обґрунтуйте свій вибір, запишіть речення.

- 1) (В, у)сякий кулик до свого озера звик (Нар. творчість).
- 2) (Чом, чому) ти не прийшов, як місяць зійшов? (Нар. пісня).
- 3) Поховайте та вставайте, кайдани порві(-те, -ть) (і, й, та) вражою злою кров'ю волю окропі(-те, -ть) (Т. Шевченко).
- 4) Радісно (у, в) квітня тріпоче серденько, (з, із, зі) грудей (ж, же) могутніх пісня лється (М. Коцюбинський).
- 5) (І, й) дівчина, обсіпана квітками, (і, й)де, немов пливе лебедонька (в, у, уві) воді (М. Рильський).
- 6) Поезія співає (в, у, уві) серці, (хоч, хоча) її й не витягнеш на папір (О. Досвітній).
- 7) Скільки крові (і, й, та) сліз (вві-, уві-)брала ця багатостраждальна дорога земна, що зорями (і, й, та) сузір'ями навіки відбила(-ся, -сь) (в, у, уві) темн(-ім, -ому) дзеркалі неба нічного... (О. Гончар).

Вправи для виконання на занятті

1. Прокоментуйте закономірності вимови буквосполучень дж, дз у кожній групі слів.

- 1) *погоджуватися, твердження, обгороджений, заощадження*
- 2) *переджнив'я, підживлювати, наджаротливий, оджахнути*
- 3) *передзахист, відзнака, підзаголовок, надзвичайний*
- 4) *дзвіниця, кукурудзаний, дзеленчати, родзинка, дзьоб*
- 5) *віджити, дзюдо, менеджер, надзвуковий, охолоджувати, передзвонити, дріжджі, передзмагальний, піджак, піджарка, підзахисний, приїжджати.*

2. Зіставте вимову кожної пари слів. Поясніть наявні фонетичні явища.

Зчеплення – щеплення, жиВиться – живИця, мимохідь – мимохіть, везти – вести, у частці – у чаиці, коритця – кориця, йогурт – югУрт, спитьсЯ – спиця.

3. Оберіть слова, у яких фонеми в і й реалізуються в нескладових звуках (вокалізуються), запишіть їх фонетичною транскрипцією, прочитайте.

- 1) *військо, ймовірно, гайок, чайник, прем'єра, гайвороння, достойний, стійкий, бій, лосьйон, крайній, фейлетон, вище й вище.*
- 2) *вогонь, вночі, повага, півень, рівнина, повівав, навчання, сова, чарівний, вгадав, ховати, пів метра, повітря, прийшов би, назавжди.*

4. Поясніть можливість чи неможливість чергування у/в та і/й у словах.

Вкраїна – Україна, вправа – управа, вбрання – убрання, вволю – уволу, вдень – удень, вправний – управний, вклад – уклад, іти – йти, Іван – Йван, вступ – уступ, імовірно – ймовірно, імення – ймення.

Література

1. Тоцька Н. І. Сучасна українська літературна мова. Фонетика, орфоепія, графіка, орфографія. Київ : Вища школа, 1981.
2. Інша підручникова (за ред. О. Бондаря, чи К. Глуховцевої, чи С. Карамана, чи А. Мойсієнка), лекційний матеріал.
3. Зубець Н. Сучасна українська мова (розділи «Орфоепія». «Графіка». «Орфографія»). Практикум за новою редакцією Українського правопису для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності 014 «Середня освіта» освітньої програми 014.01 «Середня освіта (Українська мова і література)» та спеціальності 035 «Філологія» спеціалізації 035.01 «Українська мова та література» освітньої програми «Українська мова та література». Запоріжжя : ЗНУ, 2021. 41 с.
4. Зубець Н. О. Сучасна українська мова (Фонетика і фонологія. Орфоепія. Графіка. Орфографія) : методичні рекомендації до практичних занять для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності 014 «Середня освіта» освітньої програми 014.01 «Середня освіта (Українська мова і література)» та спеціальності 035 «Філологія» спеціалізації 035.01 «Українська мова та література» освітньої програми «Українська мова та література». Запоріжжя : ЗНУ, 2021. 68 с.
5. Мовчун Л. Фонетичні варіанти і семантика : применник / префікс в (у). *Урок української*. 2000. №9. С. 33-36.
6. Ющук І. Орфоепія, фонетичні закони і правопис. *Дивослово*. 2004. №3. С. 72-75.
7. Прокопова Л. Ще раз про основний параметр милозвучності української мови. *Українська мова*. 2010. №2. С. 76-80.